

دانشگاه فنی و حرفه‌ای از منظر تاریخ شفاهی

شهناز جبل‌عاملی

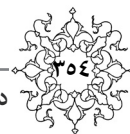
چکیده:

مستند کردن مراحل شکل‌گیری یک نهاد در رشد و گسترش آن اهمیت دارد و تاریخ شفاهی یک نوع ابزار جمع‌آوری اطلاعات تاریخی و یک شیوه پژوهش در تاریخ است. مقاله حاضر با استفاده از مستندات کتبی و شفاهی به شرح و شناسایی دانشگاه فنی و حرفه‌ای در بخش‌های مختلفی مانند فعالیت و کارکردها و رویدادهای تاریخی از زمان تأسیس تاکنون پرداخته است. در این پژوهش نشان داده خواهد شد که این دانشگاه در طول ۵ دهه، با عناوین مختلف فعالیت کرده است و در ابعاد مختلف مانند ساختار، اهداف و شیوه‌های اجرایی، تغییراتی در آن حاصل شده و در هر یک از مراحل تغییر، نقاط قوت و ضعف و مشکلات و نابسامانی‌هایی وجود داشته است.

کلیدواژه‌ها:

تاریخ شفاهی، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، کاردان، انسیتو تکنولوژی.

تاریخ شفاهی، سال سوم، شماره دوم، شماره پیاپی ۶، پائیز و زمستان ۱۳۹۶، صص ۳۵۴-۳۶۶

دانشگاه فنی و حرفه‌ای از منظر تاریخ شفاهی

شهناز جبل عاملی^۱

مقدمه:

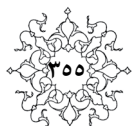
دانشگاه فنی و حرفه‌ای در ایران، قدمت بیش از ۵۰ سال دارد، در سال ۱۳۴۳ با عنوان اداره کل تعلیمات فنی و حرفه‌ای و با هدف تربیت تکنسین در انستیتوهای تکنولوژی تحت نظر خود آغاز به کار کرد. سپس عنوان آن به اداره انستیتوهای تکنولوژی و سپس به دفتر امور مدارس عالی تغییر یافت (صدیق، ۱۳۴۹، ص ۴۷۵).

آموزش فنی و حرفه‌ای با هدف تربیت نیروی انسانی میانی طراحی شده بود و در دل نظام آموزش کشور که نظامی الگو گرفته از تجربه‌های کشورهای مختلف بود قرار داشت و متأسفانه به‌درستی و متناسب با نیازهای بازار کار شکل نگرفت (نفیسی، ۱۳۹۶، ص ۱) و بستری فراهم شد که در سیاست‌گذاری‌های کلان با کم‌توجهی روبه‌رو شود و از ابتدا با تغییرات و تحولات گوناگون و متعددی مواجه بوده و در هر مقطع زمانی براساس سلائیق و نیازهای واقعی یا احتمالی جامعه دچار تغییراتی شده است (جبل‌عاملی، ۱۳۹۵، ص ۴).

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی کوشش شد که با توجه به فرهنگ اسلامی و شرائط اجتماعی و اقتصادی و در جهت استقلال و خودکفایی جامعه گام برداشته شود. لذا تحولات ساختاری و تشکیلاتی متعددی به وجود آمد و فراز و نشیب‌هایی را طی کرد. به‌همین لحاظ به‌طور پیوسته برنامه‌ریزان و مسئولین با نوعی سردرگمی و بلاتکلیفی مواجه بوده‌اند.

از آنجا که تاریخ شفاهی، یک پژوهش تاریخی برنامه‌ریزی شده برای جمع‌آوری و نگاه‌داری اطلاعات تاریخی از حافظه افراد سهیم در رخداد‌های تاریخی یا شاهدان عینی آن‌ها در هر طبقه

۱. مدرس دانشکده فنی و حرفه‌ای دکتر شریعتی؛ jabalameli_sh@yahoo.com

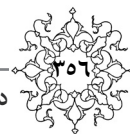
اجتماعی است و به صورت صوتی و تصویری ضبط می‌شود و زمینه‌ای برای پژوهش و روش برای جمع‌آوری اطلاعات، حفاظت از آن‌ها و تفسیر گفته‌ها و خاطرات مردم و مشارکت جویان در رخدادهای گذشته است. در این رابطه نتایج تحقیق تاریخ شفاهی دانشگاه فنی و حرفه‌ای با توجه به هدف گردآوری و مستند کردن منابع شفاهی در ابعاد گوناگون در این مقاله ارائه می‌شود و به بررسی مراحل شکل‌گیری، رشد و گسترش دانشگاه فنی و حرفه‌ای پرداخته است. مقاله حاضر شامل مقدمه، اهمیت و ضرورت، روش تحقیق و گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها و در نهایت نتیجه‌گیری و پیشنهادات می‌باشد.

اهمیت و ضرورت

قدمت نسبتاً طولانی دانشگاه فنی و حرفه‌ای و تأثیر فعالیت آن در ابعاد مختلف جامعه، قابل تأمل است. بررسی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشور در سطح کاردانی و بالاتر از جنبه‌های مختلف واجد ارزش بوده و از آنجا که منابع اندکی در دسترس می‌باشد، مقاله (دانشگاه فنی و حرفه‌ای از منظر تاریخ شفاهی) که حاصل اطلاعات به دست آمده‌ای است که در اسناد مکتوب یافت نمی‌شود، می‌تواند مستندات ثبت شده را در زمینه‌های مختلف ارائه دهد و پاسخگوی جامعه فنی و حرفه‌ای برای تکمیل مستندات خود باشد و نقش تأثیرگذاری در آینده ایفا نماید و از این طریق کمک شایانی به امور تحقیقاتی، تجربی، برنامه‌ریزی و مدیریتی در سطوح مختلف دانشگاه فراهم می‌نماید.

روش تحقیق و گردآوری

در کشورهای پیشرفته علمی جهان و بسیاری از دانشگاه‌های معتبر، تاریخ شفاهی تبدیل به فعالیتی استاندارد برای ایجاد مجموعه‌های مستند و معتبر شده است. براین اساس پژوهش تاریخ شفاهی دانشگاه فنی و حرفه‌ای در مدت هفت ماه اجرا شد. که در آن مصاحبه حضوری به صورت صوتی و تصویری با ۲۵ نفر از افراد آگاه به موضوع و نقش آفرین در زمینه‌های مختلف دانشگاه فنی و حرفه‌ای انجام و نتایج در مجموعه‌ای گردآوری و ثبت شده است. در این مقاله ضمن خلاصه کردن و راستی‌آزمایی متون مصاحبه‌های انجام شده و تطبیق مطالب با یکدیگر، موضوعات را در بخش‌های مختلف توسعه، برنامه‌ریزی، نیروی انسانی، دانش‌افزایی، سیر تحول و انتقال دانشگاه، تربیت معلم و تربیت دبیرفنی و حرفه‌ای و امور مالی دسته‌بندی کرده و به عنوان منبع دست اول تاریخی ارائه می‌شود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

متن‌های مکتوب از مصاحبه‌های انجام شده به لحاظ موضوعی مورد بررسی قرار گرفت و خلاصه آن در موضوعات زیر دسته‌بندی شده است.

- ۱- سیر تحول تاریخی دانشگاه فنی و حرفه‌ای؛
- ۲- برنامه‌ریزی درسی؛
- ۳- توسعه؛
- ۴- امور مالی؛
- ۵- نیروی انسانی؛
- ۶- دانش‌افزایی؛
- ۷- تربیت معلم و تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای.

۱- سیر تحول تاریخی دانشگاه فنی و حرفه‌ای

- در سال ۱۳۴۱ سازمان نمونه تعلیم و تربیت حرفه‌ای کشور تأسیس شد و نظارت بر هنرستان‌های صنعتی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را به عهده داشت.
- در سال ۱۳۴۳ معاونت تعلیمات عالی و فنی و حرفه‌ای تشکیل شد که زیر نظر آن اداره کل تعلیمات فنی و حرفه‌ای و اداره کل تعلیمات عالی قرار داشت.
- در سال ۱۳۴۶ با تشکیل وزارت علوم و جداسدن از وزارت آموزش و پرورش، اداره کل تعلیمات عالی به وزارت علوم منتقل شد (صدیق، ۱۳۴۹، ص ۴۷۵).
- در سال ۱۳۴۷ در وزارت آموزش و پرورش، معاونت آموزش فنی و حرفه‌ای تشکیل گردید و اداره امور انستیتوهای تکنولوژی، مسئول برنامه‌ریزی و هدایت انستیتوهای تکنولوژی جهت تربیت تکنسین را به عهده گرفت (صفوی، ۱۳۸۳، ص ۲۶۴).
- در سال ۱۳۵۴ عنوان اداره امور انستیتوهای تکنولوژی به دفتر امور مدارس عالی تغییر کرد و کلیه انستیتوهای تکنولوژی و آموزشگاه‌های بهداشت مدارس زیر نظر آن بود.
- در سال ۱۳۵۷ بعد از انقلاب اسلامی ایران، معاونت آموزش فنی و حرفه‌ای به سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای تغییر یافت و کلیه آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش اعم از متوسطه و دوره‌های عالی زیر پوشش آن بودند.
- در سال ۱۳۵۸ مجدداً معاونت آموزش فنی و حرفه‌ای تشکیل شد و دفتر امور مدارس عالی فنی و حرفه‌ای انستیتوهای تکنولوژی و مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای را زیر پوشش خود گرفت (جبل عاملی، ۱۳۹۵، ص ۹۴).
- در سال ۱۳۶۳ عنوان انستیتوهای تکنولوژی به مجتمع آموزش فنی و حرفه‌ای تغییر یافت.

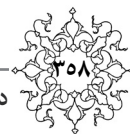
- در سال ۱۳۷۰ عنوان مجتمع آموزش فنی حرفه‌ای به آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای تغییر پیدا کرد.
- سال ۱۳۷۴ معاونت آموزش فنی و حرفه‌ای و معاونت آموزشی در وزارت آموزش و پرورش با هم ادغام و به معاونت آموزشی متوسطه تغییر یافت و دفتر امور مدارس عالی فنی و حرفه‌ای زیر نظر آن بود.
- در سال ۱۳۸۷ نام دفتر امور مدارس عالی به مجتمع آموزش عالی پیامبر اعظم (ص) تغییر پیدا کرد و کلیه دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و مراکز تربیت معلم زیر نظر این مجتمع قرار گرفت.
- در سال ۱۳۹۰ عنوان به دانشگاه فنی و حرفه‌ای تغییر یافت و مراکز تربیت معلم از آن منتزع و از وزارت آموزش و پرورش به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری منتقل شد.

۲- برنامه‌ریزی درسی

انستیتوهای تکنولوژی با هدف تربیت تکنسین تأسیس شد و برنامه‌های تفصیلی آن از متون کشورهای خارج مانند آلمان، فرانسه، اتریش و مانند آن گرفته و ترجمه شده بود و یا در برخی از انستیتوها به صورت پراکنده، برنامه تهیه و به اجرا در می‌آمد و هیچ‌گاه منطبق پیوستگی در آن‌ها رعایت نشده بود.

در سال ۱۳۵۶ دفتر مدارس عالی تصمیم گرفت که هماهنگی لازم بین مراکز آموزشی تابعه انجام دهد و برنامه‌ریزی درسی براساس نیاز و هدف رشته‌ها صورت پذیرد و چون پذیرش دانشجو از دیپلم‌های ریاضی، طبیعی و هنرستانی بود، مشکلاتی را به همراه داشت. لذا برنامه‌های دو رشته قدرت و مکانیک براساس دوره هنرستان تغییر کرد و به‌طور آزمایش پذیرش این دو رشته در آن سال فقط از بین دیپلم‌های هنرستانی انجام گرفت. این امر بعد از انقلاب اسلامی ایران با مخالفت سازمان سنجش و آموزش کشور روبرو شد. و از آنجا که دیپلم‌های فنی علی‌رغم دانش فنی و مهارت‌هایی که در دوره متوسطه کسب کرده بودند، از راه یافتن به دوره‌های تربیت تکنسین محروم می‌شدند، لذا موافقت شد که در ضرائب دروس آزمون تغییراتی صورت پذیرد و این امر توانست تا حدودی مشکل را رفع نماید.

در زمان انقلاب فرهنگی براساس مصوبه شورای انقلاب فرهنگی کلیه برنامه‌های درسی در دفتر مدارس عالی تدوین و در وزارت علوم به تصویب رسید. در سال ۱۳۶۱ برنامه‌های مرحله اول و مرحله دوم بازگشائی و در سال ۱۳۶۲ برنامه‌های بازگشائی انستیتوهای تکنولوژی و مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای تهیه شد. در تغییر نظام جدید متوسطه، دوره کاردانی به‌عنوان بخشی از آموزش فنی و حرفه‌ای قرار گرفت تا هویت این آموزش‌ها تقویت شود. و به این ترتیب تهیه و

تدوین برنامه‌های کاردانی پیوسته در کمیته‌های مشترک دفتر آموزش فنی و دفتر مدارس عالی انجام گرفت. تصویب برنامه‌های درسی در گروه هشتم برنامه‌ریزی و سپس در شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم انجام می‌گرفت. لکن از سال ۱۳۸۱ براساس تصمیمات متخذه، تصویب برنامه‌ها به شورای عالی برنامه‌ریزی علمی کاربردی واگذار شد.

از همان ابتدای شروع نظام جدید، یعنی سال ۱۳۷۴، اجرای دوره‌های کاردانی پیوسته با مانع جدی وزارت علوم مواجه شد. با این منطبق که بین آموزش و پرورش و وزارت علوم، باید مرزی لحاظ شود و تکلیف دیپلم فنی و حرفه‌ای مشخص گردد. لذا دانش‌آموزان بعد از گذراندن دوره سه ساله فنی و حرفه‌ای با آزمون ورودی وارد دوره کاردانی شدند، هرچند که پیوستگی در اجرا صورت نگرفت ولی تأکید بر این بود که پیوستگی در برنامه‌ها رعایت شود. از طرف دیگر با منطبق آزادبودن افراد برای ادامه تحصیل، اجازه داده شد که دیپلم‌های کارودانش هم بتوانند با تطبیق آموزش‌های خود وارد دوره‌های کاردانی پیوسته شوند و براساس آئین‌نامه وزارت علوم یک نیمسال دروس جبرانی و پیش‌نیاز دانشگاهی برای آن‌ها تعریف شد.

در مجموع از سال ۱۳۶۰ تا سال ۱۳۸۲ بیش از ۲۰۰ برنامه تفصیلی در کمیته‌های تخصصی دفتر مدارس عالی تهیه و تدوین گردید و برای هماهنگی در اجرای برنامه‌ها و تبادل نظر با دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای که مجری برنامه‌ها بودند، از سال ۱۳۶۴ گردهمایی برنامه‌ریزی با حضور مدیران گروه رشته‌های مختلف مراکز تابعه، هر دو سال یک بار در یکی از مراکز بزرگ، برگزار و مسائل مربوط به برنامه‌ریزی، ویژگی‌های اجرایی و محتوای برنامه‌ها مورد بررسی قرار می‌گرفت و برنامه‌ها با جدیدترین شیوه‌های اجرایی و متدهای فناوری روز تلفیق و روزآمد می‌شد، این امر تا سال ۱۳۸۲ ادامه داشت.

از ویژگی‌های برنامه‌های کاردانی پیوسته، ورود به عرصه آموزش‌های مهارتی غیر فنی و حرفه‌ای و گنجانیدن دروسی مانند اصول سرپرستی، اخلاق حرفه‌ای به منظور کسب شایستگی‌های غیرفنی و حرفه‌ای و ارائه درس کارآفرینی برای اولین بار در کشور به‌عنوان پیشگام در عرصه خوداشتغالی فارغ‌التحصیلان بود.

در طول مدت ۱۳ سال، تا سال ۱۳۸۲، دفتر مدارس عالی در ۳ رکن جلوه می‌کرد.

- تدوین برنامه‌ها که با ذهنیتی کاملاً مشخص انجام می‌گرفت.

- اجرای برنامه‌ها که در کارایی و ارتقاء قابلیت فارغ‌التحصیلان اثر می‌گذاشت.

- ارزیابی مستمر برنامه‌ها و اجرای آنها.

به‌منظور ارزیابی از برنامه‌ها نتایج دو تحقیق که یکی از آن‌ها با همکاری کالج تربیت تکنسین کلمبو در مایل انجام گرفته بود، نشان می‌داد که فارغ‌التحصیلان قوی از سیستم خارج می‌شوند و ۷۰٪ خروجی‌ها در رشته تحصیلی خود جذب کار شده‌اند.

از سال ۱۳۸۳ با تغییر مدیریت‌های متعدد و کوتاه مدت در دفتر مدارس عالی، فعالیت برنامه‌ریزی بسیار کند شد و تا سال ۱۳۹۰ متوقف گردید.

در سال ۱۳۹۲ مجدداً گروه برنامه‌ریزی آموزش فنی و حرفه‌ای با مجوز وزارت علوم در دانشگاه فنی و حرفه‌ای یا دفتر مدارس عالی سابق تشکیل شد و از ۳۵ برنامه‌ای که مورد بازنگری قرار گرفته بود ۸ برنامه کاردانی و ۳ برنامه کارشناسی مصوب شد، لکن در وزارت علوم به دلیل اینکه متولی تصویب کننده نهائی برنامه‌ها مشخص نمی‌باشد، در مورد آن‌ها اقدامی صورت نگرفت.

از سال ۱۳۹۵، با توجه به نسل سوم بودن دانشگاه و توجه به مسائل کارآفرینی و جذب فارغ‌التحصیلان و تغییرات سریع فناوری و مشکلات فرهنگی فارغ‌التحصیلان که در کیفیت آموزشی آنان تأثیرگذار است، ضرورت نیاز به ساختار جدیدی برای برنامه‌ریزی آموزشی احساس شد. براین اساس معماری کلان برنامه‌های درسی مهندسی حرفه‌ای در دانشگاه فنی و حرفه‌ای تهیه شد که تحولی را در تدوین برنامه‌ها به وجود خواهد آورد. لکن تاکنون تصویب نشده است.

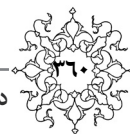
۳- توسعه

در سال ۱۳۵۷ دفتر امور مدارس عالی تعداد ۴۴ انستیتو تکنولوژی در ۲۴ رشته و تعداد ۱۶ مراکز بهداشت مدارس را تحت پوشش داشت.

هدف اصلی آن، تربیت نیروی انسانی فنی و حرفه‌ای و هدایت آن‌ها به سمت اشتغال مفید با توجه به شناخت استعدادها و آنان و در نهایت پرکردن خلأ بین مهندسی و کارگران ماهر بوده است. مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای از آن تاریخ در انستیتوهای تکنولوژی به اجرا درآمدند و هدف اصلی آن‌ها تربیت نیروی انسانی برای تدریس در هنرستان‌ها بود.

در راستای اصلاح و تغییر نظام آموزشی متوسطه کشور، تغییر نظام از مهر ماه ۱۳۷۱ اجرا شد و اولین پذیرش دانشجویان کاردانی پیوسته در سال ۱۳۷۴ انجام گردید و جهت توسعه کمی و کیفی مراکز گام‌هایی برداشته شد. به طوری که در سال تحصیلی ۷۴-۱۳۷۳ تعداد ۳۰۰۰۰ دانشجو در ۲۷ آموزشکده تحصیلی می‌کردند و جمعیت دانشجویی دختران ۲۰۰۰ نفر در ۳ مرکز بود ولیکن در سال ۷۹-۱۳۷۸ تعداد کل دانشجویان به ۸۳۳۳۰ نفر در ۱۰۸ آموزشکده رسید و تعداد دختران دانشجو ۳۰۰۰۰ نفر در ۳۱ مرکز بود و به‌طور کلی رشد دانشجویی اعم از دختر و پسر حدود ۳۰۰٪ بوده است و به‌دلیل بومی‌سازی در هر یک از استان‌ها حداقل یک مرکز پسرانه و یک مرکز دخترانه تأسیس شد.

در طی سال‌های ۶۸ تا ۸۲ توسعه زیادی انجام گرفت و فضاهایی که در آموزش و پرورش سطح کشور بلااستفاده بود همه تبدیل به آموزشکده فنی و حرفه‌ای گردید و با هماهنگی کلی به‌عمل آمده، امکانات زیادی از آموزش و پرورش گرفته شد.

البته سعی برای این بود که کیفیت برنامه‌ها و مراکز به موازات افزایش کمیّت موردتوجه قرار بگیرد، لذا ضوابطی تنظیم شده بود و هر جا متقاضی تأسیس آموزشکده بود، ابتدا ضوابط بررسی و ضمن بازدید و کنترل ضوابط، مجوز تأسیس صادر می‌شد.

در سال ۱۳۸۴ بر اساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی به منظور توسعه آموزش و تربیت معلمین متعهد و متخصص از طریق ارتقای دانش و مهارت‌های شغلی، دانشکده‌های تربیت دبیر فنی، آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای و غیر فنی و حرفه‌ای وابسته به آموزش و پرورش تجمیع شدند و مجتمع آموزش عالی پیامبر اعظم (ص) وابسته به وزارت آموزش و پرورش تأسیس گردید و مجموعاً تعداد ۳۱۴ مرکز را زیر پوشش قرار داد (براساس مجوز شماره ۲۲/۴۰۵۵ مورخ ۸۵/۶/۱۱ شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری). در سال ۱۳۹۰ بر اساس ماده ۲۳ قانون پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مقرر شد، دانشکده‌ها و آموزشکده‌ها فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش با کلیه امکانات، اموال منقول و غیرمنقول و نیروی انسانی و دارائی‌ها و تعهدات و مسئولیت‌ها از وزارت متبوع منتزع و به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ملحق گردد و به این ترتیب دانشگاه فنی و حرفه‌ای تأسیس شد (براساس مجوز شماره ۲۲/۴۵۸۸ مورخ ۹۰/۳/۱۰ شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).

در سال ۱۳۹۵ با تعداد ۱۷۳ مرکز فعال و ۱۴۵ رشته که ۴۷ رشته آن کارشناس ناپیوسته و ۹۸ رشته کاردانی و ۷ رشته کارشناسی پیوسته می‌باشد، به‌عنوان دانشگاه نسل سوم و دانشگاه کارآفرین، مطرح می‌باشد.

۴- امور مالی

مسائل بودجه و امور مالی آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت آموزش و پرورش بود و این امر مشکلاتی را ایجاد می‌کرد مخصوصاً که در ادارات کل آموزش و پرورش اولویت با آموزش ابتدائی، آموزش عمومی و متوسطه بود.

در سال ۱۳۷۴ مصوبه‌ای به امضای وزیر علوم و وزیر بهداشت رسید که آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای از نظر ضوابط و مقررات مالی تابع آئین‌نامه مالی و معاملاتی آموزش عالی کشور باشند و این نقطه‌عطفی بود که از نظر تأمین بودجه و اعتبارات ردیف مستقلی جدای از سایر ردیف‌های بودجه‌ای و اعتباراتی وزارت آموزش و پرورش تعریف شود.

در سال ۱۳۶۵ با تلاش مسئولین تعداد ۸ آموزشکده مستقل شدند، بدین تعبیر که رؤسای آن‌ها با ابلاغ از وزیر آموزش و پرورش منصوب می‌شوند و با ذی‌حساب و اعتبارات مستقل نسبت به هزینه اعتبارات اقدام می‌نمایند. این تعداد در سال ۱۳۶۹ به ۱۹ آموزشکده مستقل رسید و به‌تدریج افزایش یافت.

در سال ۱۳۶۸ به منظور استقلال در سیستم مدیریت آموزشکده‌ها دفتر امور مدارس عالی تصمیم گرفت که بودجه آموزشکده‌ها را مستقل نماید. لذا هر یک از رؤسای آموزشکده‌ها به‌عنوان رئیس دستگاه اجرایی تعیین گردیدند و بودجه هر یک از مراکز مستقلاً در اختیار آن مرکز قرار گرفت و تشکیل هیئت‌امنا هم باعث استقلال مراکز شد. در سال ۱۳۸۰ برای ایجاد درآمد اختصاصی به معنای عام دوره‌های شبانه ایجاد شد.

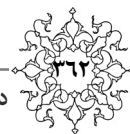
زمانی که دفتر امور مدارس عالی زیر نظر وزارت آموزش و پرورش بود، برای دانشجویان آموزشکده‌ها، سرانه دانش‌آموزی تعلق می‌گرفت که حدود ۲۵٪ سرانه دانشجویی دانشگاه‌های کشور بود. پس از انتقال به وزارت علوم، به دو دلیل نتوانست سریعاً سرانه دانشجویی معادل بقیه دانشگاه‌ها شود. اولاً تعداد زیاد دانشجو و ثانیاً نیاز به تجهیزات، کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها و مواد مصرفی در سطح بالا بود. ولی قرار است افزایش سرانه صورت پلکانی تحقق یابد و در حال حاضر این رقم به ۵۰٪ رسیده است.

۵- نیروی انسانی

نیروی آموزش‌دهنده در انستیتوهای تکنولوژی با عنوان دبیر فنی یا هنرآموز و حدود ۳۰٪ آن‌ها رسمی و بقیه حق‌التدریسی بودند. در سال ۱۳۶۵ وزارت آموزش و پرورش برای افرادی که در آموزشکده‌ها به تدریس اشتغال داشتند، بخشنامه‌ای برای تبدیل وضعیت از دبیری و هنرآموزی به مدرسی صادر کرد و افراد با کسب امتیاز مشخص و ضوابط خاصی، مدرس نامیده می‌شدند و افرادی که مدرک کارشناسی و دکترا داشتند، براساس مصوبه سازمان امور اداری و استخدامی کشور می‌توانستند هم‌تراز هیئت‌علمی باشند که پس از چند سال، این مصوبه لغو شد.

به منظور تشویق و جذب نیروهای متعهد و ارتقاء سطح علمی آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای از سال ۱۳۷۰ اقداماتی جهت تبدیل وضعیت استخدامی افراد با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر به هیئت‌علمی انجام شد و تا سال ۱۳۷۵ جمعاً ۲۷۰ پست هیئت‌علمی به مراکز فنی و حرفه‌ای اختصاص یافت. اما آمار هیئت‌علمی با حجم دانشجو تناسب نداشت.

در دانشگاه فنی و حرفه‌ای، اعتقاد بر این است که شکل آموزش و شیوه ارائه آموزش باید کاملاً متفاوت با دانشگاه‌های نظری باشد، لذا باید در نوع اعضای هیئت‌علمی هم تفاوتی وجود داشته باشد. بر همین مبنا در وزارت علوم رسته‌ای به نام عضو هیئت‌علمی فنی در کنار دو رسته عضو هیئت‌علمی آموزشی و پژوهشی در سال ۱۳۹۵ ایجاد شد که علاوه بر جنبه‌های علمی و آکادمیک، جنبه‌های عملیاتی و مهارتی هم داشته باشند و تاکنون ۶۰٪ مدرسین مشمول این طرح شده‌اند.

۶- دانش افزائی

قبل از انقلاب اسلامی ایران دفتر امور مدارس عالی عضو کالج تربیت تکنسین کلمبو (CPSC) بود و در زمان انقلاب این ارتباط قطع شد، مجدداً در سال ۱۳۶۰ ارتباط برقرار شد و ۳ نوع دوره از طرف کالج در ایران برگزار می‌شد.

- دوره‌هایی که در داخل کالج در شهر مانیل و کشور فیلیپین اجرا می‌شد و همه کشورهای عضو در آن شرکت می‌کردند.

- دوره‌هایی که به صورت منطقه‌ای و در یکی از کشورهای عضو اجرا می‌گردید.

- دوره‌های درون کشوری که در ایران برای شرکت‌کنندگان داخل کشور به اجرا در می‌آمد.

در دفتر مدارس عالی سالانه حدود ۱۰ دوره آموزشی با کالج برگزار می‌گردید و یک توانمندی همه جانبه برای افراد در زمینه‌های فنی و حرفه‌ای شکل می‌گرفت.

سالانه دوره‌هایی توسط اساتید دانشگاه اجرا می‌شد که با برگزاری این دوره‌ها تعداد ۲۰۰ مدیر و کارشناس توانمند تربیت و با جدیدترین شیوه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی آشنا شدند. پس از مدتی ایران از عضویت کالج کلمبو خارج شد.

در سال‌های ۶۶ تا ۶۸ بخش آموزش و پرورش مربوط به مبادلات فرهنگی بین ایران و کشورهای دیگر در دفتر مدارس عالی در کمیته بورس‌ها مطرح می‌شد و برای هر دوره آموزشی به‌منظور تحصیلات تکمیلی دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا ضوابطی وجود داشت که افراد واجد شرایط به‌ویژه از لحاظ آشنایی با زبان و سایر شرایط شناسایی و اعزام می‌شدند.

- در زمان معاونت آقای مهندس علاقه‌مندان معاون وقت آموزش فنی و حرفه‌ای، دوره‌های کارشناسی ارشد با همکاری سایر دانشگاه‌ها به‌منظور تأمین نیروهای انسانی فنی و حرفه‌ای اجرا شد.

- رشته عمران در دانشگاه صنعتی شریف،

- رشته قدرت در دانشگاه تربیت مدرس،

- رشته برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه تهران،

- رشته برنامه‌ریزی درسی آزاد اسلامی.

از اقدامات اساسی در آموزش‌شده‌ها، اجرای دوره‌های آموزشی خاص برای مدیران و مسئولین آموزش‌شده‌ها تا سال ۱۳۸۲ بوده است که در پی آن تثبیت مدیریت‌ها را دربرداشته است.

۷- تربیت معلم و تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای

دفتر مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای در سال ۱۳۵۳ در وزارت آموزش و پرورش تأسیس و اداره امور کلیه مراکز تربیت‌معلم فنی و حرفه‌ای دوساله را با هدف تربیت هنرآموز برای تدریس

در هنرستان‌ها به عهده داشت.

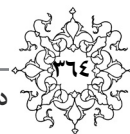
پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران دفتر مذکور به دفتر مدارس عالی و فنی و حرفه‌ای منتقل شد. از آنجا که در سال ۱۳۵۵ تعداد پذیرش در مراکز تربیت‌معلم فنی و حرفه‌ای دو برابر شده بود، لذا در سال ۱۳۵۷ آموزش و پرورش با مشکلی مواجه شد که فارغ‌التحصیلان تربیت معلم حتی پس از تأیید گزینش، اکثراً مازاد اعلام شده بودند و آموزش و پرورش بلا تکلیف مانده بود. با استفاده از این فرصت، برنامه‌ریزی لازم انجام شد و یک دوره تکمیلی برای هنرآموزان فوق‌دیپلم فنی در دانشگاه علم و صنعت برگزار گردید. ولی متأسفانه منجر به مدرک تحصیلی خاصی نشد و فقط از امتیاز دوره ضمن خدمت استفاده کردند و به تدریج فارغ‌التحصیلان در هنرستان‌های کشور جذب شدند.

پس از انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۶۰، بازگشائی در ۱۴ مرکز انجام شد و در سال ۱۳۶۲ اساسنامه مراکز تربیت‌معلم به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید و نوگشائی مراکز با آزمون داخلی انجام گرفت.

از آنجا که برنامه‌ریزی‌های دفتر امور مدارس عالی با هماهنگی آموزش عالی انجام می‌گرفت در سال ۱۳۶۴ گروه هفتم برنامه‌ریزی با عنوان گروه هماهنگی برنامه‌ریزی تربیت‌معلم فنی و حرفه‌ای در شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب شد و هدف از برنامه‌ها، تربیت هنرآموزانی بود که بتوانند دروس تئوری دوساله و دروس عملی و آزمایشگاهی چهارساله هنرستان را تدریس کنند. آزمون و پذیرش دانشجو از طریق سازمان سنجش و آموزش کشور و تأیید گزینش توسط وزارت آموزش و پرورش انجام می‌گرفت. البته به این دلیل که دانشجویان تعهد استخدام داشتند، ظرفیت پذیرش، هماهنگ با معاونت برنامه‌ریزی و نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش و براساس سهمیه استانی و محدود تعیین می‌شد و استقبال چشم‌گیری از این دوره‌ها به عمل می‌آمد. با شروع نظام جدید متوسطه از سال ۱۳۷۴ دیگر امکان اجرای دوره کاردانی تربیت معلم وجود نداشت، زیرا دوره‌های کاردانی به صورت پیوسته برنامه‌ریزی شده بود و امکان گنجانیدن دروس تربیتی در سقف واحدهای درسی نبود و از تعداد دانشجویان آن به تدریج کاسته و در سال ۱۳۸۰ فعالیت تربیت‌معلم فنی و حرفه‌ای متوقف گردید.

دوره‌های کارشناسی ناپیوسته تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای در آموزش و پرورش با همکاری مرکز تربیت‌معلم بهبهانی، دانشگاه علم و صنعت، دانشگاه پلی‌تکنیک، دانشگاه آرشام کرمان و دانشگاه نوشیروان بابل انجام می‌گرفت که پس از انقلاب فرهنگی به تدریج همکاری آن‌ها کم و سپس متوقف شد.

وزارت آموزش و پرورش دوره جدید فعالیت خود را در زمینه کارشناسی ناپیوسته تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای آغاز کرد و هدف آن ارتقاء دانش فنی و مهارت شغلی هنرآموزان شاغل بود که

بتوانند دروس تئوری و عملی دوره هنرستان‌ها و دروس عملی و آزمایشگاهی دوره کاردانی را تدریس کنند. لذا در سال ۱۳۶۴ با کسب مجوز از سازمان امور اداری و استخدامی کشور در دو رشته از طریق آزمون داخلی در مرکز آموزشی انقلاب اسلامی شماره (۱) واقع در لویزان دانشجو گرفت و تا سال ۱۳۷۰ به ۱۷ رشته رسید و در بقیه مراکز هم توسعه یافت.

در سال ۱۳۷۲ دانشکده تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای در مرکز انقلاب اسلامی تأسیس و پذیرش از طریق سازمان سنجش و آموزش کشور انجام شد.

برای اجرای دوره‌های کارشناسی پیوسته تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای مجوز لازم اخذ شد و برنامه‌های تفصیلی تهیه گردید. دوره‌های کارشناسی ارشد تربیت مدرس فنی و حرفه‌ای هم طراحی و تدوین شد، ولی در آموزش عالی این ذهنیت به وجود آمد که در شرائطی که انبوهی از فارغ‌التحصیلان در سطوح و رشته‌های مختلف از دانشگاه‌ها فارغ‌التحصیل می‌شوند لزومی به تربیت معلم، دبیر و مدرس نمی‌باشد.

با این تفکر دوره‌های یک ساله علوم تربیتی برای فارغ‌التحصیلان کاردانی و کارشناسی به‌طور جداگانه، تهیه و تصویب شد، تا داوطلبین استخدام در آموزش و پرورش، قبل از خدمت با شیوه‌های تعلیم و تربیت آشنا شوند. و چون به مدرک تحصیلی منجر نمی‌شد، در اجرا موفق نگردید.

یکی از اتفاقاتی که افتاد این بود که دانشکده تربیت دبیر فنی و مرکز آموزش عالی انقلاب اسلامی شماره (۱) تبدیل به دانشگاه شهید رجائی شد و دیگر ارتباط با ورودی‌های فنی و حرفه‌ای قطع گردید، و پذیرش دانشجو از دوره پیش‌دانشگاهی و از طریق کنکور سراسری انجام می‌گیرد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

- دانشگاه فنی و حرفه‌ای، تنها دانشگاه متولی رسمی دولتی است که وظیفه آن، تربیت نیروی انسانی کاردان و تکنسین می‌باشد و تمرکز آن بیشتر بر آموزش‌های مهارت عمومی بوده و ساختار آن مبتنی بر امور فنی و حرفه‌ای و ارتباط با صنعت است و به‌عنوان دانشگاه نسل سوم و دانشگاه کارآفرین شناخته می‌شود.
- دانشگاه فنی و حرفه‌ای آن‌طور که باید به جامعه حرفه‌ای و جامعه اجتماعی شناسائی نشده است و به دلیل عدم شناخت، رغبت خانواده‌ها به تحصیل فرزندان‌شان در مراکز تابعه این دانشگاه کم می‌باشد و تاریخ شفاهی می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد.
- تغییرات سریع در ساختار و مدیریت دانشگاه در دهه اخیر باعث کاهش ارتقاء کیفی و کمی آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای شده است.
- از آنجا که تعداد ۱۷۳ دانشکده فنی و حرفه‌ای و آموزشکده فنی و حرفه‌ای در سراسر کشور فعالیت می‌نمایند، پیشنهاد می‌شود برای هریک از مراکز به‌طور مجزا، تاریخ شفاهی انجام شود

تا اطلاعات مکملی تولید گردد.

- پروژه تاریخ شفاهی دانشگاه فنی و حرفه‌ای به دلیل مشکلاتی نیمه‌تمام است. پیشنهاد می‌شود در قالب پروژه وسیع‌تری مصاحبه‌ها ادامه یابد و موضوعات دیگری در دسته‌بندی‌ها قرار گیرد.
- پیشنهاد می‌شود، نتایج پروژه تاریخ شفاهی دانشگاه فنی و حرفه‌ای به صورت کتاب چاپ و منتشر گردد.

منابع:

- جبل عاملی، شهناز (۱۳۹۵). آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران با تاکید بر آموزش‌های رسمی. انتشارات دانشگاهیان.
- صدیق، عیسی (۱۳۴۹). تاریخ فرهنگ ایران. انتشارات دانشگاه تهران.
- صفوی، امان‌الله (۱۳۸۳). تاریخ آموزش و پرورش ایران از ایران باستان تا سال ۱۳۸۰. تهران: انتشارات رشد.
- نیک‌نفس، شفیقه (۱۳۹۴). درآمدی بر تاریخ شفاهی، شیوه‌نامه تاریخ شفاهی. سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی.

